ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Register.

1.

Botemedel mot sjukdomar	22 - 27
Fallandesjuka	120
Fosterfördrivning	119
Förlossning	125
Förskriva sig åt den onde	112
Förvända synen	110
Gastkramning	7 - 8
Gravskervan	124
Hästar, taga kraften från	117
Jättar	59 -68
Ljungby horn	1 - 3
Maran	9 - 10, 58 - 59, 72, 134
Medicin (fosterfördrivning)	119
Midsommargången	21
Missfall	126
Mjölkharar	70, 108
Näcken	11 - 14, 107,116

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Seder på olika dagar av året 130 - 134
Segerhuva 124
Sjerva, medel mot 71 - 83
Sjöfrun 104
Sjöhingsten 136
Stamning 123
Stenen i Vilebäcken 129
Spiritus 14,109
Sägen 27 - 52, 84 - 103,128
Taga kraften från hästar 117
Tomte 10 - 11, 53 - 57, 69,75,113
"Torksoa" 20
Troll - historier 3 - 7, 77, 105
Trollen o. sjukdomar 16 - 20
Värk, medel mot 127

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Folkminnen från Skärstad,
Vista härad, Jönköpings län.

1.

Sågverksarbetaren Oskar Karlsson, Siringe, född år 1878. Det mesta berättat för honom av hans farmor, född på 1790-talet; båda infödda Skärstadsbor. (Sid. 1 - 52) 1

I Mattorp var en dräng ute och buskade på julafton. Då kom ett fruntimmer och gick förbi honom. Men hon var barfotad, och just som hon gick förbi drängen, hörde han, hur hon sa':"Hu vad det är kallt." Och så tyckte han det var synd om henne och tog av sig sina vantar och gav henne att träda på fötterna. Se'n gick hon sin väg och han höll på med sitt arbete som vanligt. På morgonen på juldagen, redan mycket tidigt, red han ut till en hage i närheten och vattnade hästarna. Och då fick han se, att det lyste i kyrkan, ändå att det var långt före julottedags. Men han red dit, för att se efter, vad det var för någonting. Och när han kom dit, kom det ut en hel hop troll och mötte honom. En av dem hade en bägare med en slags dryck i och bjöd honom dricka. Men drängen anade oråd och drack inte av det utan kastade istället innehållet över axeln. Men då kom det på hästryggen bakom kom honom och där brändes håret av på en stor, stor fläck. Men, 2

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

när trollen märkte, att drängen inte druckit, skulle de över- 2
manna honom, men han satte till att rida vägen fram i sporr-
sträck. Trollen närmade sig i alla fall mer och mer, och det 3
var nätt, att de hann upp honom. Då hörde han en röst bredvid
vägen, som skrek till honom: "Vantavän, vantavän, rid ut på
åkern din dåre inte vägen den håre." Och då gjorde drängen så,
och där på åkern hade trollen ingen makt med honom, utan han
red där, tills solen rann upp. Sedan red han fram till kyrkan
och skänkte bägaren dit. Och då fann man, att den var stulen
därifrån förut.

Skärstad den 2 jan. 1927.

Bengt Söderberg.

De bryggde juldricka i en gård och då kom där en 4
trollpacka för att hämta sig en del av brygden. Trollen tog
alltid den bästa vörten i den gården, så det var mycket besvär-
ligt för folket där. Men bonden, som hette Per, var ute och
högg i skogen och då hörde han en röst, som skrek:"Hör du Päar
säg till Vörtasnipa att hon skyndar sig hem, för Stna-lilla
har trillat i elden." Bonden förstod det inte, men han gick i
alla fall hem och talade om det och precis som han gjorde det
fick man se en trollkäring stiga upp vid bryggkoppen och ge sig
i väg ut. Men hon lämnade kvar en kittel och i den var all den
bästa vörten.

Skärstad den 2 jan. 27.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

En annan gång var bonden ute och fiskade, och när han kom hem, satte han ifrån sig fisken och lade sig att vila. En stund därefter kom där in en trollpacka och satte sig vid spisen att steka av fisken, för gården var så hemsökt av trollen, att de gjorde alldeles, som de ville där. Men bonden hade en björnhona, och han pekade åt henne, att hon skulle gå fram och be om fisk. Hon gick också fram till spisen och lade upp tassen i knäet på trollpackan, och då frågade hon:"Vill du ha fisk Kissa?" och slängde till henne en fisk. Men när björnen ätit upp den, ville han ha fler gång på gång, så till sist blev trollpackan arg och slog till björnen med spaden, som hon hade att vända fisken med. Men det tålde inte björnen, utan de kom ihop o. slåss, och trollkäringen måste ge vika. Och se'n höll hon sig borta för en längre tid. 6

Men så en gång så träffade hon på bonden, när han var ute, och då frågade hon honom, om han hade sin Kisse kvar. "Jo", svarade han, " i år är de sju." Då blev hon förskrämd och svarade:"Ja, då må tjuven sticka dit." Och sen fick de leva i lugn och ro för trollen på den gården.

Skärstad den 2 jan. 1927.

Ännu finns det i grannsocknen, Ölmstad, ett folk, som tror på trolldom. Så ifall ett kreatur blir sjukt går de och tittar utefter väggarna, om där finns något hål, för då tro de, har 7

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

har trolldomen gått in därigenom och så täpper de noga till dem. 7
För att skydda sig mot dålighet, sätter de upp yxor över dörrar-
na. Får de inte smör någon gång, så har någon varit inne och för-
trollat antingen kreaturen eller grädden.

Skärstad den 2 jan. 1927.

Om man blir "gastkramad", tar man en eldglöd och släp- Gast-
per tre gånger innanför skjortan eller lintyget. kramad

Skärstad den 2 jan. 1927.

Ett annat sätt mot gastkramning var spanning. Man 8
"spannade" då vänstra armen, vilket tillgår på det sättet, att
man mäter upp armen från handleden och upp till axeln (armen
måste vara naken) med utsträckning av tummen och långfingret tre
gånger och för varje gång spottar man. Går det då inte ut sig,
så att man sista gången inte kan få fingrarna att räcka till,
är personen alldeles säkert gastkramad. Men att spanning hjälper,
det har jag sett exempel på.

Skärstad den 2 jan. 1927

En bonde hade en häst, som varje morgon stod genom- 9
blöt av svett, när han kom ut till stallen. Han förstod då, att Maran
det var maran, hästen hade ont av, och fördenskull band han fast
en lie på ryggen av hästen med eggen upp. Men morgonen därpå
hängde han själv död på hästens rygg, för det var han själv, som

vore maran

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var maran, utan han att han visste om det.

Maran det är människor, som är ute och plågar folk på nätterna, ibland utan att de själva vet om det. Man kan känna igen dem på det, att de inte ha något hår varken i armhålorna eller på "hemligheten". 10

Ifall man har ont av maran skall man gå åt skogen och ta reda på sig en "markladd" (d.v.s. en slags hoptovning av kvistar och blad, häxkvast) och hänga upp den över dörren, för då blir maran fast på den.

Skärstad den 2 jan. 27.

Det var en bonde, som hade en tomte, som folk hade förr i tiden. Och han drog till gården förstås, som tomtarna bruka. Men en gång, när bonden stod på logen och tröskade, kom tomten in med ett rågstrå på axeln och pustade till, men då sade bonden:"Jo, nu tyckte du, du hade e'byl!"(byl=börda). Men då blev 11 tomten arg och sade:"Lika mycket jag dragit till dig under sju år, ska jag dra'ifrån dig under sju år, så får du se, hur mycket du har kvar." Och när de sju åren hade gått, var bonden utfattig.- Men jag kan förstås inte garantera att detta är precis sanning, men att de hade tomtar förr, det är faktiskt säkert, och jag liar bäst historien så. Tomte

Skärstad d. 2 jan. 1927.

Spele - Lasse. Näcken

Spele - Lasse bodde i Hov i Skärstad och han var så

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dum, att han kunde inte mer än spela kort och fiol. Men det kun- 12
de han så mycket bättre. - En gång på ett husförhör pekade präs- Näcken
ten på ett ord och frågade Lasse, vad det var för ett. Lasse
svarade:" Ja, jag vet inte redigt, men det är fasen så likt
spader ess." - Ja, som sagt, Lasse kunde varken läsa eller skri-
va, men spela kunde han, för det hade han lärt sig av näcken.
Det gick till på det viset, att Lasse stämde möte med näcken
vid en göl. Där träffades de se'n tre torsdagsnätter å rad.
Första natten frågade näcken," om han ville vända fingrarna ef-
ter fiolen eller fiolen efter fingrarna. Lasse funderade en
stund, men han svarade:" Det är nog bäst att vända fiolen efter
fingrarna." Men hade han inte svarat så, hade nog näcken vänt 13
fingrarna efter fiolen med pock, och då hade allt fingrarna
strukit med på kuppen. Men sedan började de spela. Lasse höll i
stråken, och näcken i hans hand. Och när de hade spelat ihop de
tre torsdagsnätterna, var han den styvaste spelmannen i trakten,
och fick spela på varenda lekstuga. Sista biten han tog, var då
alltid "Skams polska," och den spelade han så allting dansade
både stolar och bord med. Och varken han eller de som dansade
kunde höra upp. Det enda som kunde få honom att sluta var om
någon slog ner stallet på fiolen. För se det hjälpte inte att
bara ta ifrån honom stråken, för då fortsatte han att spela
med bara fingrarna.

Skärstad den 5 jan. 1927

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14 Näcken

Ibland hände det att näcken höll kvarnarna för mjölnarna, så det hjälpte inte, hur mycket vatten de släppte på. Men slängde man de ner några kopparslantar i kvarnhjulet, släppte han genast.

Skärstad den 5 jan. 1927.

Spiritus

För att skaffa sig en spiritus skulle man ta ett tuppägg (tuppen värper bara ett enda ägg om året) och lägga det i armhålan. När så det blev utkläckt, skulle man lägga kycklingen i ett glas med sprit och förvara den på. Se'n var det bara att gå till och begära vad man önskade sig och ville ha och man fick det genast.

den/
15

Men när man ville bli av med honom var det bara att sälja honom till någon annan. Men den tredje ägaren han kunde inte göra sig av med den, utan när han skulle till att dö, satte sig spiritusen på bröstet av honom. Och han var då förskriven åt den onde. - Och det är många som haft spiritusar och blivit rika på det viset, men det är inte skäl i att nämna några namn för släktingar till dem allihop leva än i dag här, somliga ända in på dörrarna.

Skärstad den 5 jan. 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

16

Trolleri och sjukdomar.

Kulebo - skytten.

Det var en skytt som alltid hade mycket med "kussleri" (ung.=trolldom) för sig. Ville de ha något villebråd, behövde de bara gå till honom och beställa till vilken dag de ville ha det. Men en gång hade han råkat skjuta en råbock på olovlig tid och blev instämd till rätten. Han blev dömde till böter, men då han inte hade något att betala med frågade han domaren, om inte släkten kunde få betala det. Jodå, det gick förstås utmärkt och då sa' Kulebo-skytten, att de måste dröja litet, för släkten hade långt att gå. Men efter en stund kommer det inrusande en råbock i tingssalen så svetten stod kring honom. Då förstod man, vad Kulebo- 17
skytten menat med släkten. Han sa'bara till djuret:" Ja, det var bra sprungit av dej ända från Djurgården i Stockholm och hit till Jönköping på en så kort stund." - Men efter den dagen bötfällde de aldrig Kulebo-skytten.

En gång skulle Kulebo-skytten lära en annan att skjuta, d.v.s. vässa flintan åt honom. Och se'n fick han följa med ut i skogen en dag. Och där kom det fullt med tjädrar och orrar och råddjur och harar. Kulebo-skytten sköt, men den andre vågade inte lossa ett skott och förresten heller aldrig mer följa med honom ut och jaga.

Skärstad den 2 jan. 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vill man skämma någons bössa, behöver man bara skjuta en orm med den. Se'n skenar hageln och man kan aldrig träffa med den. 18

Ett annat sätt var att stöpa en silverkula och skjuta genom bösspipan. Se'n träffade man aldrig med den. - Men knuten i det hela var att få tag i bössan, för jägarna hade alltid sina bössor väl inlåsta och vågade aldrig någon annan röra vid dem.

Skärstad den 2/1 1927.

Åter ett annat sätt var ett blåsa pipan ren från rök efter skottet.

Skärstad d. 2/1 1927.

Ifall man hade svårt att få smör, trodde man, att det berodde på att någon förtrollat antingen kreaturen eller grädden. Men för att få smör skaffade man sig bara flygrönn och borrade in det i kärntygeln. 19

Skärstad d. 5/1 1927.

Finnkäringar, som gick ikring förr, var alltid trollkunniga och kunde mer än andra. En gång kom en finska in i ett hus och bad om pengar, men herrn i huset bara röt åt henne:"Ut med dig din lushund!" - "Det ska du dyrt få betala, att du kallar mig lushund! Till straff ska du bli lusig i hela ditt liv," svarade hon. Och han blev verkligen också fullkrupen av löss och kunde aldrig göra sig av med dem.

Skärstad d. 5/1 1927

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Torksoa

En mjölnare hade mycket ont av"torksoa". Hon brukade alltid komma in om kvällarna och besvära honom. Men en natt tänkte han, att han skulle bota henne och tog och värmde ett järnspett, så det var rödglödgat. - På kvällen kom torksoa som vanligt och fradgan stod om käften på henne och hon frågade: "Har du sett värre tryne?" Men mjölnaren tog det heta järnspettet och slängde det ner i halsen på henne och sa:"Har du känt värre bryne?" Torksoa bara glävsade till ett tag och försvann. Men se´n gick kvarnen, så mjölnaren höll på att aldrig kunna stanna den, men aldrig hade han heller mer ont av torksoa.

Skärstad d. 5/1 1927.

21

Midsommargången.

Midsommar-
gången

Se´n solen gått ned, fick man inte säga ett ord. Inte ens hälsa tillbaka om någon hälsade på en. Så går man till tre korsvägar, där man kört lik på alla fyra vägarna. Och i den tredje får man veta, vad man vill ha reda på. Blev man gift under året mötte man sin tillkommande brud, som räckte ut handen åt en. Men man fick inte hälsa på henne, för då blir man sjuk. Dog man däremot under året, mötta man en likfärd.

Skärstad d. 5/1 1927.

22

Botemedel mot sjukdomar.

Knarren: (d.v.s. handleden svullnar upp, så man inte

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kan taga med handen och det höres ett knarkande läte inne i leden) 22

Knarren hugges bort. Man tar en halmpipa med tre le- "Knarren"
der på och lägger på en huggkubbbock och när han, som hugger bort knarren, hugger i första leden, frågar den som har knarren:" Vad hugger du efter?" - "Jag skall hugga bort knarren på dig," svarar den andre. Så upprepas för varje led till alla tre lederna äro i-
tuhuggna, och efter en kort tid går knarren bort. 23

Skärstad den 5/1 1927.

När kreaturen "tappat dröpet" (d.v.s. förlorat idiss- "Tappat dröpet"
lingsförmågan) skulle man gå ansyss (motsols) runt ladugården tre gånger och tugga på en brödbit. På det viset tuggade man dröpet i korna.

Skärstad d. 5/1 1927.

Förr i tiden sa man, att djuren voro snälleskadade "Snälle-
när de hade trumsjuka. Man trodde nämligen att de fått sjukdomen skadade"
därav att en snälla blåst på dem. För att bota dem, tog man av en torkad snälla och brände framför mulen på det sjuka djuret, och lät 24
det så inandas lukten därav. Sådana torkade snällor hade man på la-
ger i varje gård. (Snälla = vessla)

Skärstad d, 5/1 1927.

Revorm ritas bort, vilket tillgår så, Man tar en nål Revorm
och ritar runt revormen och delar den vidare i fyra delar. Så pe-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kar den, som ritar, på första fjärdedelen och frågar (samtidigt som båda spotta åt var sitt håll): "Vem ska ha den?" Den andre svarar namnet på någon person. Och så på alla fyra sätt med alla fyra fjärdedelarna. Skärstad d. 5/1 1927.

24
Revorm

Stolsteg täljas bort. Man täljer flisor ur en träbit mot ögat på den, som har stolsteget. Denne frågar: "Vad täljer du efter?" Och båda spotta åt var sitt håll. Den som täljer svarar:"Jag täljer bort stolsteget på dig." Man täljer tre flisor och upprepar detsamma.

25
Stolsteg

Stolsteg får man genom att snurra med en stol, d.v.s. låta stolen stå på ett ben och vrida den runt med detta som axel.

Skärstad d. 5/1 1927

Ormbett. När någon blivit huggen av en orm, så gäller det bara att skaffa vatten före ormen. Kan man det, gör inte ormbettet någon skada.

Ormbett

Ett annat sätt är att slå ihjäl ormen. Inte heller då gör bettet någon skada.

26

Skärstad d. 5/1 1927.

Förr fanns det folk, som kunde ta kraften av andras djur. - På Vestanå skulle de en gång köra upp en stor kvarnsten, och man hade tre par hästar för lasset och två par slet och drog, så de var genomblöta av svett. Men kuskens hästar gingo torra.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Då frågade godsägaren honom, hur det kom sig, att det inte syntes på hans hästar, att de drog. - "Ja, det är inte så underligt. De drar inte utan det är istället de svarta oxarna inne i ladugården." - Detta trodde förstås inte han, men när de kommo hem, gick han ut i ladugården, och där stod de svarta oxarna genomsvetta, så det syntes tydligt, att det var de, som fått dra lasset. Men kusken fick sluta sin plats för godsägaren , som var rättskaffens, ville inte ha en sådan i sin tjänst. 26 27

Skärstad d. 5/1 1927.

Sagor. Sagor

Det var en gång en kung, som regerade i Arabien. Hans gemål var havande. Och på den tiden ansåg man, att barnet skulle få stor framgång i livet, om man kunde få reda på om det skulle bli en pojke eller flicka, innan det var fött. Fördenskull lät kungen skicka bud runt hela världen, att den som kunde säga, vad det skulle bli för ett barn, skulle få en stor belöning. Men där fanns ingen, som kunde ge kungen svar i den frågan. Till slut fann man i alla fall en gammal häxa, som lovade att tala om det för kungen. Hon fördes till kungens gård och där berättade hon för homom, att det första barnet skulle bli en flicka, och det andra och tredje likaså, och tre barn skulle han få. Allt skedde också som häxan sagt. Men hon hade 28

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vidare berättat, att alla tre barnen skulle bli mycket svårt ut-
satta för trolleri och rått kungen till att inte låta någon av
flickorna komma ut under bar himmel, förrän de fyllt 13 år.

Men innan någon av prinsessorna blivit tretton år ut-
bröt ofred, så kungen måste dra ut i krig. Han satte då till en
armé av vakter, som skulle posta utanför borgen och tillse, att
ingenting ont tillfogades flickorna och vakta, att de inte sluppo
ut före den sagda tiden. Men en vacker solig dag gick befälhavaren
för vakten nedanför prinsessornas fönster och då bad de och tigg-
de honom om, att få gå ut i trädgården en liten stund. Först ne-
kade han dem det, men till slut gav han efter för deras böner.
Och då ingen fara syntes hota dem, lät han dem springa omkring
fritt en stund. Men rätt som det var, kom en mörk sky och bort-
förde flickorna. Befälhavaren sände genast han märkte att flickor-
na voro försvunna bud till kungen, att prinsessorna blivit bort-
rövade av em sky.

När budet nådde kungen, utvisade han först alla vak-
terna ur landet till straff, för att de så dåligt skött sina
platser. Men strax därefter slöts det fred, och kungen kom hem
till sitt land igen. Då utlovade han, att den som kunde skaffa
tillbaka prinsessorna igen, skulle få den av dem till gemål, som
han helst ville ha.

En fänrik, en sergeant och en soldat gåvo sig då ut

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att spana efter dem i alla länder. Kungen själv utrustade dem med var sin häst och pengar för den tid, de skulle söka. Efter långt sökande långt borta i ett främmande land råkade de på en jätte, som var ute och jagade. De följde då efter honom på avstånd och sågo, hur han begav sig in i ett stort berg. Då gömde de sig i närheten därav för att följande dag undersöka hans grotta, om han begav sig bort. 31

Följande dag gick jätten också på jakt och då passade de på att undersöka hans bostad. Men klyftan var så djup, att de måste binda ihop tyglar och tömmar för att fira sig dit med dem. Den djärvaste av dem var soldaten och han lät de andra fira ned sig. När han kom dit ned, fann han prinsessorna i en stor, obarmhärtigt fin sal. De förundrade sig mycket över att soldaten vågat sig dit ned, därifrån aldrig någon människa kommit med livet. Men han talade om för dem, att han var utsänd av deras fader att söka rätt på de förtrollade prinsessorna från Arabien. 32

De tre männen hade bestämt, att de skulle fira upp prinsessorna först och sedan soldaten. Men under tiden soldaten var där nere samsades de andra två om, att de skulle dra upp prinsessorna men låta soldaten stanna kvar för att de själva skulle få äran av att ha räddat dem. Så skedde också. När de hade dragit upp prinsessorna, läto de soldaten stanna kvar, som de hade bestämt. Soldaten trodde, att hans sista stund var nära, men när 33

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det led mot aftonen, då jätten skulle komma hem, kröp han under jättens säng för att söka skydda sig där. 33

När jätten kom hem, så gick han först runt ikring salen och mumlade:"Det luktar kristet blod här inne." Och så fann han soldaten under sängen. Han låtsade sova, och jätten drog sitt 34
svärd och skulle just hugga huvudet av honom, då han kom ihåg, att han aldrig dödat någon utan i öppen strid och inte heller ville göra det. Därför lämnade han soldaten ett svärd, så att de skulle kämpa med varandra. Jätten skulle hugga till först. Men då han högg till råkade han fel och träffade istället en stenstolpe, som stod där i salen, så att svärdet gick av på tre ställen. Då passade soldaten på att hugga huvudet av jätten.

Men i och med detsamma som jätten dog, löstes förtrollningen och jättens klyfta förvandlades åter till en kungaborg. 35
Men för soldaten gällde det att komma hem igen till Arabien. Då kom han att tänka på vad prinsessorna talat om för honom om jättens visselpipa. Det var så, att den som kom över den pipan blev så mäktig och stark, att han nästan kunde råda över vad som helst. När man blåste i den, kom jättens armé, som anfördes av Lunkentus.

Soldaten blåste i pipan och genast kom Lunkentus fram och frågade: "Vad befaller Ers Majestät?" Soldaten, som nu var klädd i kungakläder, begärde att bli förd tillbaka till Arabien. Detta uträttade Lunkentus ganska fort, för han hade stövlar, som

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

man kunde ta sju mil i steget med.

När han kom till Arabien fick han reda på att det snart skulle bli bröllop i kungagården, men prinsessorna kunde inte få tag i sådana kläder, som passade dem, för de ville ha precis likadana, som de hade haft hos jätten. Då förklädde sig soldaten till en skräddare och gick upp till kungaborgen och åtog sig att sy sådana klänningar, som prinsessorna ville ha. Han tog mått på prinsessorna och gick så hem för att sy dem. Men när han kommit hem, blåste han endast i sin pipa. Genast kom Lunkentus 37
och frågade vad han befallde. Då begärde han att Lunkentus skulle hämta de kläder, som prinsessorna haft hos jätten. Efter några dagar gick han upp på slottet med klänningarna, som förstås passade utmärkt och utföllo till full belåtenhet. Men prinsessorna ville ändå inte gifta sig förrän de fått likadan kronor, som de haft hos jätten. Soldaten styrde då om, att de fingo det på samma sätt som han gjort med klänningarna, d.v.s Lumkentus hämtade dem åt honom. Men det var i alla fall inte nog, utan nu ville prinsessorna ha likadana skor, som de hade haft hos jätten. Även detta 38
skaffade skräddaren åt dem på samma sätt. När så i alla fall allt var klart, gjorde man ett stort gästabud och bröllopet skulle firas. Dit blev också skräddaren bjuden, eftersom han gjort allt så utmärkt och till full belåtenhet.

36

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men före själva bröllopet frågade kungen, om där fanns 38
någon, som hade några önskningar. Var och en skulle då få framföra dem. Då steg skräddaren fram och frågade vad en sådan var värd, som tog äran av en annans arbete. Då svarade genast fänriken och sergeanten inte är värd mer än att hängas. Då kastade soldaten 39
av sig skräddarekläderna. Så stod han klädd i den dräkt han hos jätten, och då kände prinsessorna igen honom. Då kungen så hörde sammanhanget befallde han att fänriken och sergeanten genast skulle föras ut och hängas. Så skedde också. Men soldaten gifte sig med den yngsta av prinsessorna och återvände till den förtrollade kungahorgen, där de levde lyckliga i många långa år.

Skärstad d. 16/1 1927.

Nu ljuger du!

Det var en gång en kung, som påstod, att ingen skul- 40
le kunna höra honom säga till någon:"Nu ljuger du!" Detta sade han aldrig, varken då han trodde berättaren eller då han förstod, att han ljög. Därför utlovade han, att den som hörde honom säga så skulle få den yngsta prinsessan till gemål.

Men en gång lurade en betjänt honom. Han skulle berätta sin levnadshistoria för kungen. - Betjäntens far var mjölnare och han själv var hemma och hjälpte honom, var mjölnardräng vill säga. Och då en gång skulle han rida bort med en mjölpåse.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Men den var så tung, att ryggen gick av på hästen. Han fann då
på att skära en hasselkäpp utefter vägen. Den stack han in i 41
hästen för att styrka honom med. När han ridit ett stycke fick
han se, att det började växa upp en hasseltelning på ryggen
av hästen och han hade ganska lång väg, så när han var på hem-
väg, såg han, att där allaredan var nötter på den och det be-
hagade honom att klättra upp och plocka några. Men under tiden
han plockade växte busken och rätt som det var var han ända in
på månen. Och där gick en gumma och skar havre och då ville han
gå upp närmare och se på det. Sagt och gjort. Men när han skulle 42
tillbaka igen, var hästen försvunnen. Då funderade han en stund
på huru han skulle kunna komma tillbaka, men slutligen fann han
på råd. Han snodde ihop ett rep av havrehalm och sänkte sig ned
med det. Men så räckte det inte riktigt till, utan han måste
släppa sig handlöst ned sista biten. Men han råkade falla just
i en bergsklyfta och fastnade med huvudet där, och han kunde in-
te komma loss utan var tvungen att springa hem efter ett järn-
spett först. Men så avbröt kungen honom och skrek till:"Nu ljus-
ger du!" Så fick betjänten den utlovade prinsessan.

Skärstad d. 16/1 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

43

Askefisen.

Det var en gång en kung, som hade tre söner. Och alla tre voro giftasvuxna. De båda äldste voro duktiga karlar och dem litade kungen på och gladdes åt. Men den lille yngste trodde han inte gott om, för han var jämt och ständigt duskig och dåsig och satt alltid hemma i spisen och därför kallade bröderna honom Askefisen.

En dag ville kungen pröva dem och befallde förden- 44
skull, att de skulle ut och skaffa sig en fästmö var. Och den som fick den vackraste och duktigaste skulle få halva kungariket.

De fingo var sin häst. Askefisen en gammal vit krake, som de tyckte var god nog åt honom. Och så gåvo de sig iväg åt var sitt håll. Askefisen red inåt skogen och brydde sig inte om någonting, för han förstod ju, att han i alla fall aldrig skulle få tag i någon fästmö. Så red och red han. Till slut stannade hästen framför ett stort berg. Då blev Askefisen riktigt ledsen och nedtryckt. Men som han sitter där, kommer det en råtta ur ber- 45
get och stannar framför honom, och säger:"God dag, min karl, varför är du så ledsen idag?" - Han förklarade då saken för henne, och tyckte, att nog hade han anledning att vara ledsen. Men råttan tröstar honom och säger:"Var inte ledsen för det, min karl. Jag

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kan bli din fästmö." Då blev prinsen glad och red hem igen till kungaborgen. 45

Efter en tid ville kungen se, vem av prinsarnas fästmör, som kunde väva den vackraste väven. Prinsarna fingo då lov att ge sig iväg igen. Askefisen red som förra gången bort till det stora berget inne i skogen. Där stannade och var så ledsen, för hans fästmö var ju bara en råtta och inte kunde hon väva någon väv. Men råttan kom ut och sporde som förra gången:"Vad är du ledsen för, min karl?" Han förklarade saken för henne. Då tröstade hon honom som förra gången och lovade att styra om den saken. Och så ropade hon på sina tjänare. Somliga skulle spinna, somliga skulle väva. Och efter en kort stund var där färdigt den allra vackraste väv och när Askefisen kom hem med den, tyckte alla, att den var den allra bästa och vackraste av de tre brödernas. 46 47

Men efter ytterligare en tid ville kungen sätta sina söners fästmör på ännu ett prov. Prinsarna skulle nu resa och hämta den kaka, som deras fästmör skulle baka. För kungen ville se, vem av dem som kunde baka den största och vackraste kakan. Denna gången gick det precis på samma sätt som förut. Prinsen stannade sorgsen framför det stora berget. Råttan kom ut och frågade:"Vad är du så ledsen för min karl?" - Han förklarade saken och hon svarade:"Var inte ledsen för det du min karl. Det ska jag nog hjälpa," och så ropade hon på sina tjänare och strax kom där ut fullt med råttor. Och av dem befallde hon somliga mala 48

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och andra baka. På litet grand var det färdigt en kaka så stor att när kungasonen ridit ett stycke på vägen gick ryggen av på hästen av tyngden, så det var knappt han kunde få hem den. Men när han väl kom hem med den, tyckte alla, att Askefisens fästmö bakat den bästa kakan. 48

Men det sista och värsta var kvar. Ty nu begärde kungen att få se deras tilltänkta gemåler. Nu gick allt igen precis som de sista gångerna. Och då frågade råttan, varför han var så ledsen och nedstämd. -Far har sagt, att han vill se dig och så är du bara en råtta. - "Var inte ledsen för det du min karl," svarade råttan, " kom nu så reser vi hem till din far." Och så ropade hon igen på sina råttor och befallde somliga av dem att bli vagnar, somliga hästar och somliga betjänter. Och så foro de iväg mot kungaborgen. Men när de kom i närheten av den var det en bro på vägen, och då sade råttan till sin fästman:" Nu åker du över så åker jag under." Och när de träffades på andra sidan bron var hon den vackraste och skönaste prinsessa man kunde se. Det var nämligen en prinsessa som varit förvandlad, tillsammans med sitt slott och hela sitt hov, till en råtta. Nu fick Askefisen och hans gemål halva kungariket, och så bosatte de sig på det slott, som prinsessan ägde, men som också varit förtrollat. 49 50

Skärstad d. 16/1 1927

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Draken, som vaktade trollens guld.

50

En jägare var ofta ute och jagade i en stor skog. Och då såg han varje gång att det långt inne emellan träden lyste och glimmade någonting. Till en början tänkte han inte vidare 51
på det men eftersom han såg det varje gång han kom åt det hållet i skogen, beslöt han slutligen att undersöka, vad det var för någonting. När han kom närmare såg han då, att det var trollens guld, som de hade lagt ut till solning på ett stort bord. Men de hade en otäck drake till att vakta det, för se själva tålde de inte solen. Då funderade jägaren på hur han skulle kunna komma över guldet och till slut fann han på att spika upp sin rock och så stå bakom den och skjuta ut ögonen på draken. Men han 52
dog inte av det skottet utan flög efter krutröken bort mot rocken och rev och slet i den, tills draken slutligen föll ned och dog. Sedan gick jägaren fram och plockade till sig allt guldet och silvret.

Skärstad d. 16/1 1927

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Skomakaren O.F. Svensson, Siringe, född på 1860-talet i Ölmstad men redan tidigt inflyttad till Skärstad. Nedanstående "historier" har han hört berättas dels under sin lärotid ute i bygderna och dels av sin svärfar spelemannen Skoglund i Skärstad. (sid. 53 - 67) 53

I Nikagården i Ölmstad, där hade de tomtar. Och sen folket på kvällen på logen dragit fram så mycket säd, som skulle tröskas under dagen därpå "trask tomtarna fyra" under natten, så när de se'n kom ut på marken var allt som var framlagt av-tröskat. Och det var många med mig, som gick där förbi på nätterna och tydligt hörde, hur det dunkte i loggolvet. Tomtar 54

Och där kunde de inte ha annat än svarta hästar. Andra kunde inte tomtarna tåla. Och det vet jag är sanning, för jag har med egna ögon sett, hur de andra stodo genomblöta av svett. Se, det var tomtarna, som slog dom.

Skärstad d. 28/12 1926

I Onarydsbyn i Ölmstad fanns en gård, där man hade en tomte. En kväll mötte en flicka honom, när han kom och bar en stor stock på axeln. "God kväll", hälsade flickan. - "Kväll, lilla", svarade tomten, för se sådana som tomtar kunna icke säga Guds namn. Tomten var som en liten, liten karl med röd topphuva. 55 Tomte Tydligen minnesfel av berättaren. Guds fred!

Skärstad d. 28/12 1926.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var ett folk, som hade en tomte, och han drog jämt till gården och hade på det viset gjort folket rikt där. Men för sitt/ arbete skulle han ha en "kärnesmörgås", var gång de kärnade där i gården. Smen där hade varit ute och studerat och blivit troende och han tyckte inte om, att hans föräldrar höll sig med ett sådant väsende. Så när hans mor på kvällen den dagen de hade kärnat som vanligt satt ut smörgåsen vid spisen, där tomten alltid brukade hämta den, skrev han "Fader vår" runt den. Och när tomten kom in och skulle ha smörgåsen, for han bara omkring i köket och gnällde och jämrade sig. Så gubben stötte på sin gumma och frågade, om hon inte gett tomten vad han skulle ha. Jodå, det hade hon förstås. Morgonen därpå fingo de förklaringen till, varför tomten burit sig så egendomligt åt. Då talade smen om vad han hade gjort. Men då blevo de förskrämda och sa', att tomten nu istället skulle dra ifrån dem allt vad de ägde. Men smen kallade fram tomten och befallde honom i Guds namn att ge sig ifrån gården och aldrig mera visa sig där samtidigt som han förbjöd honom att ta med sig något av det han dragit dit.

55 Tomte

56 Smen

57

Skärstad d. 3/1 1927

Hos Katte-Pelle i Ryd hade de en häst, som maran red. Men se'n bundo de en lie på ryggen av honom och se'n hade han aldrig mera ont av maran.

58 Maran

När Katte-Pelle skulle gifta sig och de skulle ta ut

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hästen som förridaren skulle ha, var både manen och svansen full- 58
ständigt avklippta, så de kunde inte använda hästen. Och det trod- Maran
de de allmänt, att maran hade gjort.

Skärstad 3/1 1927.

Maran lär vara en människa, och se det kan han vara Maran
utan att han själv vet det. Sådana människor som är maran, de ha
inte något hår i armhålorna eller på "hemligheta". Och när de äro 59
maran, kunna de komma in nästan var som helst, t.ex. genom ett
litet hål som ett naverhål. Sådana naverhål, som maran brukar gå
igenom, äro alldeles blankslitna, och det precis omöjligt att täp-
pa dom.

Skärstad d. 3?1 1927.

Jättarna på Vistakulle.

(Vistakulle, ett berg i södra delen av Skärstad, Jättar
strax invid stranden av Vättern)

Förr bodde det jättar i Vistakulle. De kom of-
ta ned till bönderna i byn för att låna bröd, men de ville inte 60
ha några kakor, som man hade "tagit ifrån på" eller "lagt till"
till.(När man inte hade några brödmått hände det att man gjorde
kakorna för små eller för stora och då lade man till eller tog
bort en bit av degen.) Detta kunde förstås inte bonnamora se, när
kakan blivit bakad, men jättarna sågo det, och sådana kakor ville

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

de inte ha. - Bröd och sådant, som de lånade, buro de alltid igen 60
rejält, men de stal också och då gjorde de sig alltid osynliga.
Varje gång man bryggde nere i byn var jättekäringarna nere och
tog deb bästa vörten.

Vid ett sådant tillfälle hände det sig att ett av 61
jättarnas barn hade fallit i elden. Då var jätten ute på berget och
skrek på sin gumma och nämnde både henne och barnet vid namn, men
de voro så konstiga så dom kan jag omöjligen komma ihåg. En utav
bönderna, som var ute nere i Bosgård hörde det där och sa', att
det skriker uppe ifrån Kullen så och så. Och som han sa'det då-
nade det till i köket som det värsta bösskott och på golvet under
bryggkroppen fick man se en stor fin kittel med all den bästa vör-
ten i. Den hann inte jättegumman få med sig utan den stannade 62
kvar, när hon gav sig iväg. Och från den dagen fick man riktigt
dricka i Bosgård, för se när namnet en gång på jättarna var känt,
kunde de inte göra sig osynliga mer.

Bönderna i byn och jättarna stodo alltid på god fot
med varandra, så man hade egentligen inga stora obehag av dem.

Skärstad d. 3/1 1927.

En gång var jättefamiljen bjuden på kalas till släk-
tingarna i Västergötland. Men jättekvinnan var så mycket med barn,
att hon kunde inte som vanligt ta ett enda steg över Vättern, u-

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tan jätten grävde upp en torva och kastade ut mitt i sjön för att 63
hon skulle få något att stiga på. Och av den torvan blev Visingsö.

Se'n talade de mycket om en jätte, som skulle vara instängd på Visingsö och där sitta och plocka av ett hår vart hundrade år av en stor oxhud, men jag minns inte riktigt, hur det var med det där. Men bestämt var det så, att "öa" skulle sjunka, när han hade plockat hela huden ren. Jag var inte mer än 15 - 16 år, när jag kom i lära, och det var egenligen då en hörde talas om 64
sån't här, så det är underligt, jag kommer ihåg så mycket som jag gör. Då före jul och när vi hade mycket att göra, satt vi uppe till 10 - 11 på kvällen och gjorde skor. Och då kom alltid hela familjen in till oss, och där satt vi och pratade om såna här historier t.ex. Där kunde du fått reda på det rejält.

Skärstad d. 3/1 1927.

Men jättarna tröttnade på att bo i Vistakulle, så de flyttade därifrån till Taberg, där det först bodde jättar. Om det var släktingar, det vet jag inte. Innan de gav sig iväg, lämnade jätten ett "kläe" till en dräng i Bosgård, som han bad ho- 65
nom knyta om en mycket vacker piga, som jätten tyckte om. Men drängen anade oråd och band istället "kläet" om en stor ek och då rycktes den upp med rötterna och for iväg till Taberg. Se, det var meningen, att jätten skulle fått den pigan.

Skärstad d. 3/1 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men när jättarna från Vistakulle kommit till Taberg, 65
blev det slagsmål mellen dem som bott där förut och nykomlingarna.
Och det var ett fasligt bråk, så efteråt sa'den gamla, gamla, jät- 66
tekäringen, som bott i Taberg alltid:" Jag har bott här, men nio
ekeskogar vuxit upp och nio ruttnat ner, men aldrig har jag hört
sådant liv i Rö'gavel förr."

Skärstad d. 3/1 1927.

Sedan jättarna flyttat från Vistakulle, kom drängarna
i Bosgård överens om att närmare undersöka jättens grotta. De tog
då och band en oxtöm om den ene och firade ned honom i grottan.
Först kom han till ett rum och sedan till ett annat och där låg en
stor, stor hund, som jättarna glömt kvar där. Och när drängen fick 67
syn på honom gav han genast signal att han ville bli uppfirad.

Skärstad d. 3/1 1927.

Järnvägsarbetaren August Magnusson, född i Skärstad,
ungefär 75 år (sid. 67-68. Se även sid. 215.

När jättarna i Vistakulle länge och väl hade hört Jätte
klockringningen från Skärstad kyrka, ledsnade de på det. Jätten
gick därför fram till kyrkan och rev ner klockan och skulle slänga 68
den i Vättern, men han gick inte iväg längre än till Lyckås (stor
herrgård, ett par kilometer från kyrkan) där klockan slog ned på

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Plåtängen". Och där den slog i rann upp en stot källa, som läm- 68
nade mycket vatten, både klart och gott. Nu finns den inte mer;
greven (James Hamilton) lät gräva ut henne och lägga täckdiken
därifrån. Det var förresten jag, som gjorde arbetet.

Skärstad d. 28/12 1926.

Sågmästaren Hjalmar Andersson, Siringe, född i Skär- 69
stad år 1870. (sid. 69 - 72.)

Förr fanns det en viss natt, men jag minns inte Tomte
vilken det var, då alla hjul skulle stå stilla och fick på inga
villkor röras. Men så kom en långväga bonde till kvarn och ville
ha malat den natten. Mjölnaren vågade förstås inte låta kvarnen
gå utan hade stannat den, men bonden tvingade sig till att få ma-
let trots förbudet. Och mjölnaren gav slutligen efter, men hade
bara malit en liten stund, då hela kvarnen plötsligt stannade. 70
Mjölnaren släppte på så mycket vatten han hade, men kvarnen stod
ändå still. Och när mjölnaren såg efter, vad det kunde vara, såg
han två små tomtar stå och hålla kvarnhjulet. - Bonden måste
återvända med oförrättat ärende.

Skärstad d. 5/1 1927.

Mjölkharar, som folk hade förr, var alldeles som Mjölkhare
vanliga harar, och de mjölkade andras kor. Och det var jägare ,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som sköt skott på dem, men aldrig fick dem. Man kunde se, att folk hade mjölkharar på det viset, att de hade alltid mycket mjölk, men andra ingen eller mycket litet. 70

Skärstad d. 5/1 1927. 71

Min bror hade fått "skerva" (eng. sjukan?) och då var vi borta i Ölmstad med honom hos en gumma där. För att få honom bra igen, skulle vi klyva en enstamm, norr om stugan, en torsdagskväll och vidja ut den, och sedan föra pojken ansyss (motsols) tre torsdagskvällar vid nymåne genom stammen. Medel mot skerva

Men inte vet jag, om det var det, som hjälpte; pojken blev i alla fall frisk igen, och hemma trodde vi, att det var detta, som gjort det. 72

Skärstad d. 5/1 1927.

Lantbrukaren Oskar Pettersson, Berghem, född i Skärstad, ungefär 55 år.

Johannes i Östergården talade om för mig, att Hedda (hans hustru) en gång natt efter natt blev illamående vid alldeles samma tid. Det var antagligen maran, som ridit henne. Men han tog hennes lintyg och hängde upp det i en korsväg, och där hade det inte hängt länge, inte mer än ett par dygn, förrän det var hål på hål på det. Se, det var det som verkade det. Maran 73

Skärstad d. 5/1 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Stationsmästare Gustaf Ljungdahl, Siringe, född i södra Småland på 1860-talet. (Sid. 73 - 74.) 73

Tomtar äro små svarta figurer med röda toppluvar, som bygga om nätterna, när snickarna sova.

Skärstad den 2/1 1927.

Man skämmer en bössa genom att titta i pipan och spotta i den. Men skämningen vara bar för ett år. Jag har själv varit ute för det. 74

Ett annat sätt är att släppa en 10 öring genom pipan, sedan går bössan alldeles på tok.

Skärstad den 2/1 1927.

Förre torparen Johan Johansson, fr. Kopparmålen, Skärstad, och hans hustru Hulda, båda infödda Skärstadsbor, cirka 60 år gamla. (Sid. 75 - 103.) Se även sid. 152! 75

I Pukhennet var jag en kväll på våren, och då hade de inget foder där och det sa vi till käringen där. Men hon svarade oss bara: "Jag får väl lov att gå ut och ge korna själv. Gå ut med er, era rackare! I har inte här å göra.", och med de orden gick hon själv ut i ladugården så gammal hon var och lockade : "Mittera, mittera," och då kom där hö på foderbordet med detsamma och "Fjällen" (bonden på Fjällstorp) och jag hade sett igenom ladugården och där fanns då inget hö förut. Och när man gick där förbi om nätterna hörde man alltid tröskverket gå, så nog alltid hade de tomtar där. Tomtar 76

Skärstad d. 8/1 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

En tomte får man på det viset, att man gömmer kakan och 76
vinet, när man tar Herrens nattvard och lägger det i en flaska,
som en korkar. Så läser en "Fader vår " och "Herrens välsignelse"
baklänges över den och sätter in den i ett mörkt rum. Sedan växer 77
där fram en liten tomte, som alltid drar till huset. Men den som
skaffar sig en tomte blir aldrig salig.

Skärstad d. 8/1 1927.

En torpare gick till kvarnen med mäld och när han var där Troll
skulle hustrun brygga. Men när hon börjat med det, kom en troll-
käring in med en stor kittel, som hon satte under bryggkroppen.
Men detta varken såg aller anade torparhustrun förrän senare. När
torparen kom hem från kvarnen, hade hustrun lagat till mat åt ho- 78
nom, och de satte sig att äta, och då sade torparen:"Jag begriper
inte vad det var, som skrek uppe i berget." -"Vad skrek det då?"
frågade hustrun. -"Hör du Päar (torparen hette Per) be Vörtasnipa
gå hem, för Stina-lilla har trillat i elden," svarade torparen.
Och då fick de se, att en trollkäring satt under bryggkoppen och
hade tagit allt den bästa vörten. När hon hörde Per tala om det
där, rusade hon på dörren och hann inte att få med sig sin kittel
längre än till tröskeln, där den stannade.

Skärstad d. 8/1 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En annan dag kommer där in en karl, som vill låna hus 79
över natten. "Ja, vi kan då ingen låna hus, för rätt som det är,
så kommer här in en käring och sätter så stor och vid, att hon
tar upp hela huset, så vi äro så gott som husvilla själva."
svarade torparfolket. Men karl´n sa´bara, att det nog skulle bli
bra med käringen, om han bara fick stanna där över en natt. Han
fick då löfte att bli där över natt, som han ville.

Som de sutto där, kom den där tjocka trollkäringen 80
in och satte en stor kittel på spisen som hon satte sig att
röra i, med ett ben vid vardera pelaren på spisen (vinkelspis).
Men främlingen hade en hund med sig, och den gick fram till hen-
ne och skrapade henne på kjorteln. "Vill du ha fisk, Kissa?"
frågade hon och slängde till honom något ur kitteln, vad det nu
var. Men hunden skrapade på henne för andra gången. "Vill du ha
mer fisk, Kissa?" sade käringen. Men då sa´"lodaren" "Tuss på", 81
och hunden for på henne för tredje gången. Då blev käringen arg
och slog till honom med sleven i huvudet. Men det skulle hon
inte ha gjort, för nu "rök" hunden på henne på allvar. Och kä-
ringen måste ge sig iväg bums ut. På tröskeln försvann hon, men
kittel lämnade hon kvar där.

Sedan sågo de inte till henne på nästan ett helt år.
Men på julafton träffade torparen henne ute, och då frågade hon:
"Har du din Kissa kvar än?" - "Jaja mensan," svarade torparen.- 82

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Ja, då är det bäst lämna peka dit", svarade hon. Och sen hade de 82
aldrig mer ont av käringen.

Skärstad d. 8/1 1927.

Nu har åskan slagit ihjäl alla troll. Det var en bonde, som var ute och åkte, då det kom en käring efter honom, som höll händerna under förklädet precis som om hon hade frusit. "Vill I åka med, så sätt er upp på lasset," sa bonden. Hon svarade inte, men satte sig upp alltjämt med händerna under förklädet. "Fryser I, moster, ska i få låna mina vantar", sade bonden. Hon tog vantarna, men de hade bara åkt ett litet stycke, då åskan 83
skrall till och slog ihjäl gumman, som var en trollkäring. Men bonden blev oskadad.

Skärstad d. 8/1 1927.

Mot "skerva".

Mot "hore-skärva" och det är ju den vanligaste hjälper följande. Ifall det är en pojke, som har ont av det, skall man klippa en bit ur särken eller allra helst ta några hår från könsdelen på ett fruntimmer och ge pojken in. Är det däre- 84
mot en flicka som är sjuk, tar man motsvarande delar från en karl och gör på samma sätt med.

Skärstad d. 8/1 1927.

Sagor.

Det var en gång en kung, som var gift med en

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

trollkäring. I sitt ~~fina~~ första gifte hade kungen en vacker dotter och till henne friade en kronprins. Men kungen reste en gång bort, och då spottade flickans fostermor på henne och sade:"Tvi dej!" 84
Då blev hon havande av det, och när så kungen kom igen så pekade käringen på dottern och sade:" Nu ser du vilken rar en du har till att gå här! Hon går tjock efter armarna." Då blev kungen vred och körde bort sin dotter. 85

Hon gick då och sökte upp kronprinsen, och de gifte sig och voro glada i varandra, ändå det var så ställt med prinsessan, och levde lyckliga tillsammans. Men när kungadotterns styvmor fick höra det begärde hon att få komma och hälsa på dem. Det fick hon förstås. Och fosterdottern visade sin styvmor allt 86
de vad de hade. Men när hon så hade visat henne allt, anmärkte trollkäringen på, att hon inte hade sett, hurudant fiske de hade. Då visade hon henne det också, men nere vid sjön passade käringen på att skuffa prinsessan i sjön. Och så sade hon till henne:" Här ska du få ligga och anka och planka i hela din tid," men du ska komma upp tre torsdagsnätter." Och så skapade käringen sig till prinsessa och låg jämte kronprinsen. Men deras barn skrek jämt och ständigt.

Första torsdagskvällen prinsessan kom upp sade hon 87
till sin hund! "Siladda, lilla min hund." "Ja", svarade hunden. "Sover de alla?"

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

"Ja," sade hunden," så när som på lille´och jag." 87

"Fröjdas mina lindar?"

"Nej," sade hunden

"Rinner mina kinder?"

"Ja," svarade hunden.

"Sover den stygga le´a på min herres arm?"

"Ja," svarade hunden.

Sedan höllo de på att gråta hela natten tillsammans, och kronprinsen sov oroligt men vaknade ändå inte.

Nästa torsdagskväll och torsdagsnatt gick det till på 88
alldeles samma sätt. Prinsessan kom upp ur och frågade sin hund precis som förra gången.

"Siladda, min lilla hund."

"Ja," svarade hunden.

"Sover de alla?"

"Ja", sa´hunden," sånär som på lille´och jag."

"Fröjdas mina lindar?"

"Nej," sa´hunden.

"Rinner mina kinder?"

"Ja", svarade hunden.

"Sover den stygga lea på min herres arm?"

"Ja," sa´hunden.

Sedan gräto de tillsammans hela natten, och kronprinsen sov ändå oroligare än förra gången, men vaknade inte.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tredje och sista gången prinsessan kom upp gick det till 89
på samma sätt. När hon hade frågat hunden detsamma som de andra gångerna gräto de båda tillsammans. Men denna gången vaknade kronprinsen och förstod att det var något på tok med sin hustru. Han steg upp och gick ut till sin hustru och täppte till alla hål, så hon inte kunde försvinna igen från honom.

Efter en tid var där stort kalas, och då frågade kron- prinsen de församlade:" Vad är den värd, som skiljer ett par äkta 90
makar åt?" Då svarade trollkäringen, prinsessans styvmor med detsamma:" En sådan är inte värd annat än kastas i beck och tjära."- "Då har I själv avkunnat eran dom, för skilt ett par äkta makar åt, det är just vad I gjort," sa'kronprinsen. Och domen verkställdes genast.

Skärstad d. 8/1 1927.

Kattenborg.

Det var en gång ett fattigt torparfolk, som jämt och 91
ständigt voro osams, fast de väl kunde behövt ha fördragsamhet med varandra. De hade bara en pojk och en flicka och en ko och en katt.

En gång hade hustrun kokat gröt, men ingen av makarna ville slicka vispen utan bägge ville skrapa grytan. Då tog gubben grytan och gumman vispen, och så tog de till att springa och sprang över berg och backar och från både barnen och kon och katten. Men de kom aldrig tillbaka utan barnen fick tänka på att dela arvet

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och eftersom hela arvet var kon och katten, så skulle den ene ha 91
katten och den andre kon. Och pojken han ville ha kon, men flickan
ville inte ha katten. Då sade katten till flickan:" Ta´du mej och 92
du skall inte behöva ångra det." Och då tog hon katten, och de gav
sig iväg, pojken med kon och flickan med katten. När de hade gått
ett stycke på vägen, sade katten till flickan:"Följ med mej nu!"
Det gjorde hon och de gick och gick och till slut kom de fram till
en stor kungsgård och där sa´katten till torpartösen, att hon skul-
le klä´av sig spritt naken och krypa upp i ett träd och så inte
säga något emot honom. Så gjorde flickan, och katten gick in på 93
kungsgården. "Goddag," sa´katten, när han kom in där,"här sitter
en alldeles naken prinsessa här utanför i ett träd. Hon har varit
ute för rövare och de ha rivit av henne, så hon är spritt naken,
och nu befaller jag, att I kommer ut med de bästa kläder I har,
för hon är mycket fin på det, och klär upp henne. Gör I det, skall
I få en hederlig belöning, men gör I det inte, skall jag riva i-
hjäl er." Och de blev skrämda och tog genast fram de bästa kläder
de hade och klädde på henne. Och så måste hon med in i kunsgården. 94
På kvällen sade katten till folket där:"Nu måste I ställa om något
att lägga henne i, men det måste vara de allra bästa kläder som
finns, för hon är mycket fin på det."

Men de på kungsgårde undrade, om hon verkligen var
så fin som katten ville göra gällande. För att pröva detta,talade

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

de sinsemellan, om att de skulle lägga örter i sängen för att se om 94
hon märkte något hårt, för det skulle hon förstås göra om hon nu
verkligen var så fin som katten påstod. Men han hörde detta och ta-
lade om för torpartösen alltsammans och lärde henne också, hur hon 95
skulle säga, när de på morgonen frågade henne, hur hon sovit. Då
skulle hon svara: "Jo tack, nog alltid har jag sovit, fast det inte
har varit så gott precis, ty jag har känt någonting hårt under mig.
Nej, då sov jag bättre hemma på Kattenborg!"

På morgonen gick det som katten sagt. Och tösen svarade
precis, som han hade lärt henne kvällen förut. Då förstod de ju,
att hon måste vara av fin börd, men de ville pröva henne ännu en
gång. Så nästa natt strödde de risgryn under bolstern istället för
ärter. Även denna gången fick katten reda på vad de tänkte göra och 96
han lärde flickan hur hon skulle svara, när de frågade om hon sovit
gott. På morgonen svarade hon då som katten lärt henne: "Tack, i
natt har det varit något bättre, men jag har känt något hårt under
mig i natt också. Så då sov jag bättre hemma på Kattenborg." Då
förstod de där i kungsgården, att hon verkligen var av riktigt fin
börd.

Torpartösen var emellertid mycket vacker, så kronprinsen
fann behag i henne och friade till henne och fick ja. 97

En dag längre fram, då kronprinsessan och kronprinsen
satt och lekte, började hon skratta alldeles hejdlöst. Hon fick se

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

gubben och gumman, hennes far och mor vill säga, komma springande. 97
Gubben sprang före med grytan och käringen efter med vispen. Detta tyckte hon såg så roligt ut att hon omöjligen kunde låta bli att skratta. Då frågade prinsen, vad hon skrattade åt."Jag skrattar åt att det hemma på Kattenborg är guldpelare istället för lerpela- 98
re här," svarade flickan. Men prinsen, som hört så mycket talas om, hur vackert allt var på Kattenborg, blev hågad att se det och ville resa dit. "Är det så vackert på Kattenborg skall vi resa dit."

Då blev flickan förstås olyvklig, eftersom hon inte alls hade något slott, men katten tröstade henne och lovade att ordna allt. Kronprinsen och hon rustade då till för den långa resan och for iväg.

Katten sprang hela vägen före. Han kom så till ett stort fält, där många karlar och fruntimmer höll på med att slå och räfsa. Till dem sade katten:"Här kommer om en stund en prin- 99
sessa åkan´es, och när prinsen frågar vem som rår om den här stora ängen ska I svara, att den tillhör prinsessan på Kattenborg. Säger I så, ska I få en hederlig belöning, me gör I det inte, ska jag riva ihjäl er." Och folket lovade att göra som katten sade. Och när prinsen hörde, att hans prinsessa rådde om ett så stort fält, förstod han att hon var mycket rik.

Men så hade de rest så länge, att de måste skaffa sig

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

logi över natten. Och när prinsen och prinsessan av Kattenborg sov, 100
skaffade katten ett fint slott åt torpartösen.

Det var nämligen så, att strax bortom där prinsen och prinsessan tagit logi, bodde en jätte i ett stort fint slott. Men nu under natten var jätten ute och jagade och då kröp katten in i slottet och ställde i ordning där. Och se'n för att inte jätten skulle kunna komma in, - ja en måste säga, som det var - "sket" katten i nyckelhålet. När så jätten kom fram på morgonsidan, innan solen gick upp, kunde han förstås inte sätta i nyckeln i låset, utan han skrek bara, att de skulle öppna åt honom. Men katten stod 101
innanför och bara skrattade åt honom och sa, att om han ville lugna sig litet, skulle han berätta sin levnadsbeskrivning för honom. "Först sållade de mig, och så bakade de mig." Och detta stod katten och läste och läste i ett kör och ju ilsknare blev jätten. Han röt bara att han ville komma in i sitt slott. Men katten fick se att solen gick upp, och då sade han till jätten:"Titta vilken skön jungfru det går därute." Då vände sig jätten om, och när han titta- 102
de på solen sprack han och dog. Och då fick katten lov att skaffa folk att dra bort honom. Men innan de släpade bort honom, tog kat-
ten hand om nyckeln, som jätten hade i handen. Och så styrde han om att där blev upplåst, och sedan gick han och hämtade sitt herrskap och förde dem upp till Kattenborg. Där fanns det, som prinsessan sagt, guldpelare, och där var så obarmhärtigt fint, allt precis

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
102 ARKIV

som katten hade lärt prinsessan hon skulle säga.

Och på Kattenborg levde de sedan lyckliga hela sitt liv, både prinsen och prinsessan och katten.

Skärstad d. 8/1 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Snickaren Oskar Johansson, Berghem, född i Halrida socken, ungefär 65 år gammal. (sid. 104 - 137.)

Det var Sven i Sjöbo och jag som var ute och fiskade på Benne. Det åskade och blixtrade hemskt och vi skulle till sist sätta ut våra nät kring "Gryta" (en mycket stenig ö) och precis som vi skulle börja och sätta nätet fick vi syn på sjöfrun. Hon satt och badade på sig vatten på bröstet, och först trodde vi att det var fisk som plaskade, men se'n såg vi henne tydligt. Men rätt som det var kastade hon sig i vattnet och då såg vi ryggen på henne också. Men den var ful och ihålig. "Sjöfrun"

Se'n på natten fick vi så obarmhärtigt mycket med fisk, för se det är alltid god tur att få se"sjöfruna." 105

Skärstad den 27/1 1927.

Ja, det här har jag bara hört berättas, så det vet ju inte jag, om det är sanning. Men då sa'de i alla fall - jag var väl inte mer än 7 - 8 år på den tiden -, att det en kväll var "Köråkà"+ i Perstorp och då hade de kört genom Ingrydsdalen förbi Korparskalle, de kallar. Och på kvällen, när de satt och åt ihop i Perstorp, var det någon, som frågade de andra:"Hörde I hur ett litet barn gråt vid Korpaskalle?" Ja, det hade de hört allihopa. Men som han frågade det skrek det till i stugan:"Aj, mitt barn!" Troll 106

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och en stor grann kopparhink trask i golvet. Hinken hade de se´n länge på gården där, så den fanns där när jag var pojk, och jag har hört talas om att det var någon där, som ville köpa den till en utställning, men de sålde de´n aldrig. Utan en natt stal de den därifrån se´n, vem det nu var som tog den. 106 Troll

+ "Köråka", bönderna kommo tillsammans och hjälper en utan annan ersättning än mat för den dagen. Numera förekommer den inte så ofta här och då endast eller nästan endast som en slags hjälp åt fattiga, som inte kan skaffa hem ved från skogen på vanligt sätt, men förr var den av allt att döma vanligare och då även på tämligen stora gårdar. 107

Skärstad d. 25/1 1927.

Om näcken.

Ville en lära sig spela fiol riktigt, så skulle en låta näcken lära sig. Och ville en ha honom till att lära sig, stämde en först möte med honom. Då frågade näcken, vad han fick för lärdomen, och då skulle man svara: "En svart katt." Och så sa´han: "Vill du vi ska vända fingrarna efter fiolen eller fiolen efter fingrarna?" Och då skulle en förstås svara, att en ville ha fiolen vänd efter fingrarna. Och se´n började han då lära dom och aldrig var det någon som spelade bättre än dom, som han hade lärt. Jag har själv hört en som hade lärt sig av näcken - det Näcken 108

Dubblett
LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

var Måns Hansson i Bräknebo - och när han spelade kunde inget stå still, både bord och stolar dansade med.

Skärstad d. 25/1 1927.

Mjölkharar.

I min barndom fanns det gamla käringar, som hade mjölkharar, som drog till dom mjölk och smör från andra. Se, de band bara ihop spingestickor och hade något "kuckel" med dom, vad det nu var, det vet jag inte, för jag har aldrig försökt det. Men se'n gick de ut kl. 12 på natten och upp på ett högt berg och skrek: " Så långt detta ropet höres är sanket mitt."

Och besynnerligt nog hade alltid så'na käringar tur med sina kreatur och gott om smör om så alla andra runt omkring inte fick något.

Skärstad d. 25/1 1927.

Spiritus.

Berättelsen alldeles lika med Oskar Karlssons. Se sid. 14 i denna boken!

Skärstad d. 25/1 1927.

När Häggen förvände synen.

Far min hade köråkra en gång och då skulle gubbarna, som de brukade på den tiden, supa ordentligt. Strax intill oss bodde

Mjölkharar
109

Spiritus
110

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en gammal knekt, som hette Hägg, som var allmänt utryktad för att 110
kunna litet mer än andra, för kussleri vill säga. När de se´n bör-
jade bli fulla frampå kvällen, så satte han upp med en av bönderna
där om en kanna brännvin, att han skulle krypa genom en stock.
Utanför stugan låg virket de hade kört hem, och så rullade de fram
en av stockarna på planen framför stugan. Jag ser det än i dag, 111
när jag vill, ändå jag inte var mer än 7 - 8 års pojk på den ti-
den, för otäckt var det. Men Häggen kröp verkligen in i ena änden
av stocken, men när han kunde vara kommen mitt ungefär, kom en
gammal käring - Ho hette Britta de dä´ra och bodde hon me´strax
intill vår ´at- och hon skrek till oss:" O,Gu´va´I ä´dumma gubbar!
Sir I inte han kryper uppe på stocken?" Och då såg vi allihopa
att han bara kröp uppe på.Men den gubben han kunde verkligen för-
vända syn på folk. Ja, han var faktiskt otäcker, men så´na finns
det inte nu för tiden.

Skärstad sommaren 1927.

Rättare, som förskrivit sig åt den dålige. 112

I min barndom fanns det en rättare på Rupphult,
som förskrivit sig åt den onde. Se det gjorde de på det viset,
att de stämde möte med honom en natt, och så gav de honom tre drop-
par blod, på det villkoret att han alltid skulle hjälpa dom och
ge dom tur.Men se´n kom han och hämtade dom me´en gång när de dog.
Men den här rättaren hade tur med allt, som han företog sig.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spelade han kort så vann han alltid. Men sen höll han aldrig på att kunna dö. Han var över 100 år, men de fick ropa ut honom genom skorstenen. 112

Ja, jag vet inte hur man gjorde då, men de kalla't så, "ropa ut genom skorstenen," och minns jag inte fel, så var det bara sådana, som var födda med segerhuva som kunde göra det. Men det var många de var tvungna till att göra så med. Fia i Gutan - den minns la'han själv - kunde inte heller dö själv. Men hon hade ju hade ju varit farlig ho'med. 113

Skärstad sommaren 1927.

Tomtar.

Ja, det har jag hört talas om. De var alldeles som vanliga människor, men så förfärligt små.De skulle ha en ny kostym och "viter gröt" varje julakväll. 114

Borta i Knutstorp i Gräme socken, var det en, som hade tomte. Han hette Gustaf den däre och den andre bonden där, för det var två gårdar på den tiden där, hette Lasse. Han söp så förskräckligt och en kväll kom han så där halvfull från Gränna. Då såg han, hur tomten gick upp på Gustafs loge med ett halmstrå och han pustade och stönte, och då kunde inte Lasse tiga utan han skrk till en: "För det lilla halmstrået behöver du väl inte pusta på det viset."- "Ja, det ska du bli var," svarade tomten. 115
Och till året därpå var Lasse utfattig. Tomten hade burit ifrån ho-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

nom så mycket han ägde och hade.

Skärstad sommaren 1927.

115

Och likadant var det med Olle i Björkeby. Han hade tomte han me'. Det var många som bå'såg och hörde den. Ifall en gick där förbi mitt på nätter'a, kunde en höra, hur det trask på logen där. Olle blev ju rik också.

Skärstad sommaren 1927.

Näcken. 116

Själv har jag hört näcken spela en natt. Vi låg borta i kvarnkammaren, och då på natten behövde jag gå ut ett tag. Då hörde jag nerifrå'ån väldigt fin och vacker fiolmusik. Och det var ingen annan än näcken.

Och Erik, mjölnaren där, han hade ofta ont av näcken, så kvarnen stannade för honom och så där. Han hade sett honom - men det gjorde inte jag - flera gånger och han sa', att han såg ut som en liten gris med långt tryne.

Hur man tar krafften från hästar. 117

Vill man ta krafften från en häst, så tar man ut tungan och skär ett litet rispande i den. Sen tar en upp bloddroppparna på en brödbit och ger sina egna hästar in. Då får de den kraften som en tagit från den andra, för han blir alldeles maktlös.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Och att det är sanning, det kan jag då intyga, för det har jag sett 117
många exempel på. - En morgon kom jag ner till Finnarp och då stod
där en häst matt och eländig och de kunde inte begripa vad det var
med honom. Men jag drog bara ut tungan och visade dom, att där var 118
ett ungefär 3 tum långt rispande, och då förstod dom vem det var,
som hade varit framme. Det dröjde i över två månader, innan han hade
ätit upp sig igen. - Och han vet la´i"tusena", när de körde stock
borta ifrån Flättinge åt Hus-Pelle ner till sågen i Siringe, vad
filk pratade då. Det är ju dumt att prata om sina grannar, men
han vet det väl, så det kvittar ju med. Det påstod de ju bestämt,
att Östergår´a hade kussleri för sig med hästarna. De hade ett par
små bruna, som inte såg ut till att orka något, men ändå hade de
dubbelt så stora lass, som de andre. Och den där förskräckligt sto- 119
ra gran´a, som stod där nerom berget, och som inte två par oxar
kunde dra opp, körde Einar upp med de där små bruna. Så att de hade
" något " för sig och kunde mer än andra, det är då alldeles klart.
Johannes i Östergår´n fick la´veta´t me´på torget inne i Jönköping
mitt ibland allt folket.

Skärstad sommaren 1927.

Fosterfördrivning. Medicin

Ja, förr hade de ett medel, som då alltid verkade. Då
tog de bara in tre levande myror. För se varken en människa eller
ett djur kan behålla två liv i sig.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

120

Fallandesjuka.

Johannes Skoglund, spelemannen han vet, ja, han är ju svärfar till skomakare Svensson nere i Siringe, brukade alltid tala om hur hans bror hade blivit botad från fallandesjuka. - Han hette visst August den där, men han dog ung, så jag minns ingenting just om honom. Men Johannes hade varit med honom en gång uppe i Dunkehalla (ligger strax utanför Jönköping), när de avrättade en där. Hans bror hade fått tillstånd utav höga vederbörande att få gå innanför spetsgården, för se det fick ingen annan göra 121
utom prästen och mästerman. Men det var ju för att han skulle få tag i blod efter den avrättade, för det skulle hjälpa mot den sjukan. - Och Johannes sa, att precis som mästerman högg huvudet av honom, slickade bror hans i sig lite av blo'n, och det hjälpte, så han blev bra.

Skärstad sommaren 1927.

Ja, det här, det har ju hänt nu, men det kvittar väl ifall vi tar med det också. Det var i fjol, han vet Erik Käll 122
nere i Kaxholmen, han fick ju inte gifta sig, för han hade fallandesjuka. Och hans fästmö skulle ju ha en barnunge, så att det var ett farligt elände. Men då botade skomakare Holmkvist honom. Jag vet inte om jag vill tala om'et, men han får inte gå och tala om det här hemma. Ifall han säger det till herrarna nere i Lund, det

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

kvittar ju mej. - Jo, di ska ha både mor och far i livet, och så 122
ska de förstås ha-samlag, och så skall de sjuke ta in av "naturen"
hos både faren och mor'a. Det är otäckt, men hjälper gör det, för
Erik han har aldrig ont av det mer. Nu har han ju förresten bli-
vit vigd också.

Skärstad sommaren 1927.

123

Stamning.

Han kommer la'ihåg, Klas's fosterpojk i Solberga, hur han stammade förr. Men det botade Emil i Önnarp en gång de slaktade där. Pojken han stod dår ijämte och som han stod, tog Emil "miltra" på grisen och slog honom för munnen med, och se'n har han aldrig stammat.

Skärstad sommaren 1927.

Gravskerva. 124

När havande kvinnor titta ner i en öppen grav, får barnet en slags skerva, som heter gravskerva, och den är obotlig. Förr ha de försökt med att dra barnet genom en kluven en tre gånger ansyss och med huvudet vänt åt kyrkan. Men ibland hjälpte det och ibland inte.

Skärstad sommaren 1927.

Segerhuva.

Johanna Törnkvist är född med segerhuva. Den har

Dubblett
LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

ACC. N:R M. 745

jag sett, för hon har den kvar. Den hade de till att skydda sig mot "bråne" (brand) med. Där den har gått, går aldrig elden över.

Skärstad sommaren 1927.

125

Hur man kan förlösa en kvinna i barnsnöd. Förlossning

En man, som har skilt en orm och en frö åt, får den förmågan, att han bara behöver ta i en kvinna, som är i barnsnöd för att det skall bli förlossning av.

Skärstad sommaren 1927.

Blev inte fruntimren "rena", när de fick barn, så inte efterbörden kom med, så skulle de blåsa i en butelj tre gånger. Det hjälpte alltid. 126

Skärstad sommaren 1927.

Missfall.

Maj-Stina, som har hjälpt mig och alla mina syskon till världen, hjälpte alla kvinnor där uppe, när de skulle ha barn, för hon var så "hänter" med det. Till henne kom det ofta fruntimmer, som hade haft missfall, men för vilka blodflödet inte ville stanna. Och då gav hon dom alltid det rådet, att de skulle försöka få tag i prästens kappa eller hälsa på honom, när han hade kappan på sig. Och kunde de göra det i kyrkan, var det allra bäst, för då hjälpte det med detsamma. 127

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Mot värk.

127

Det var en qvinna, som bodde uppe på Rutera´-torget förr, ja, han minns henne inte, för hon var död långt innan han kom te´. Hon hette Elin den där´a, och hade fått en farlig värk i kroppen. Men då var det någon, som sa åt henne, att hon skulle rulla sig i vigd jord, när de hade kastat upp någon grav. De sa´, att den 128
döde fick sjukdomen istället, fast det vet väl ingen. Elin gjorde i alla fall som de hade lärt henne, och värken släppte.

Skärstad sommaren 1927.

Ett rep, som någon hade hängt sig i, hade man för att bota sjukdomar med.

Skärstad sommaren 1927.

Sägner.

Nisse i Holken var Mari´s far, och det var e´ 129
farligt otäck människa. Han lät inte sin hustru tagas i kyrke, utan hon fick gå he´en som hon var. Men en kväll, när Nisse skulle gå till lagårn, var det någon som skrek uppe i Boaberget: "He´en hustra

Dubbblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

hör me´te." - "Ho´gör så fan heller," skrek Nisse, " ho hör me´te." 129
Men sen lät i alla fall Nisse henne bli tagen i kyrke.

Skärstad sommaren 1927.

Stenen i Vitebäcken.

Den här stenen, som ligger i Vitebäcken på Berghems ägor, den vände sig var gång kyrkklockorna ringde. Se, det bodde bergfolk under och dom tålde inte klockringningen. Åtminstone berättade de gamle, att det var fördenskull hon vände sig, men nu tror de, att det var för att det är en sådan där malmsten de kallar. 130

Skärstad sommaren 1927.

Seder på olika dagar av året.

Midfastedan.

På midfastedan skulle man skjuta en berguggla och sätta upp ovanför stalldörren. Och så skulle man lösa hästarna också. Det var för att få got tur och för att ingen skulle kunna ta makten ifrån dom.

Skärstad sommaren 1927.

Feta tisdag.

På feta tisdag skulle man baka en stor vetebulle - men bara en - och smörja in den med fläskflott. Åt de inte av den,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fick de inte dö en rejäl död utan omkomma under genom olyckshän- 131
delse.

Skärstad sommaren 1927.

Långa freda.

På långa freda fick man inte äta eller dricka, utan då skulle man späka sig istället. Jag minns en gubbe uppe i Hanrida, 132
som höll väldigt styft på det.

Skärstad sommaren 1927.

Marie bebådelsedag.

På "varfrudan" skulle man borra in en "levanes" orm i ladugårdströskeln, för att få tur under hela året. Vi pojkar brukade ta och fånga ormar och sälja. Vi fick sex daler stycket,

Skärstad sommaren 1927.

När de gamla gick till skogen, måste de alltid bära yxan under den vänstra armen och maten i den högra handen. Gjorde 133
de tvärtom, var det säkert, att de högg sig på da'n.

Skärstad sommaren 1927.

Hoppade en ekorre över vägen framför en, betydde det olycka. Men var man kvick och spottade tre gånger efter honom,

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

avvärjde man olyckan.

Skärstad sommaren 1927.

133

Ekorrspår betyder otur men rävslag tur.

Skärstad sommaren 1927.

134

Anders Pettersson på Björnaberget ropade:" Du Jon," och efter det trodde han, att det fanns troll i berget, fast inte vet jag, hur det var med det.

Skärstad sommaren 1927.

Maran.

Jennys mor talte om, att i Lekeryd var det en dräng, som aldrig fick någon ro om nätterna, utan vareviga natt kom det något och la´sig på honom. Men han talade om det för bonden och matmora, och då rådde de honom till, att om han misstänkte någon för att vara mara - för något annat kunde det inte vara som plågade honom - skulle han ropa henne vid namn. Och nu fanns det en flicka där i trakten, som de sa´var mara, för hon hade inget hår på kroppen, där vanligt folk brukar ha det. Men nästa natt, när det där kom över drängen, ropade han hennes namn, och då stod hon bredvid sängen, och hon kom inte någonstans, förrän han gav henne tillåtelse att gå. Se´n hade han i alla fall aldrig ont av henne mer.

135

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sjöhingsten.

136

Vid svärmors föräldrahem - det var föresten uppe i Ingelycke vid Hakarp - låg en liten göl. Och en gång, när deras märr gick och betade där nere, kom det upp en stor svart hingst ur gölen och betäckte henne. Hon fick en fölunge så stor och grann, att de aldrig sett maken till häst. Det var sjöhingsten som var framme.

Skärstad sommaren 27.

137

Nisse i Ingelycke stod en kväll och tittade ut över mossen, som låg nerom Ingelycke. Då såg han, att det lyste där nere. Och på morgonen tog han drängarna med sig ditned, och de fick då se, hur man hade grävt omkring en tuve därnere. Och när de grävde där, hittade de ett barnlik, som en piga på gården mördat och gömt där för över ett år sedan.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

F.D. Sömmerskan Jenny Johansson, född i Skärstad socken, ungefär 75 år gammal. (Sid. 138 - 152.) Se även sid. 325! 138

Bot mot gulsjuka.

Ja, det botade vi Dagmar för (hon är nu 17 - 18 år, fosterdotter), när hon gick i storskolan. Hon blev så farligt matt och klen och gul i ögonen, och vi visste inte vad det var, som tog åt henne, utan vi for in till D:r Westlin i Jönköping och fick medicin för gulsot, men det hjälpte inte. Dagmar hon blev bara magrare och sämre för var dag, som gick. - Men så en dag träffade jag henne Tilda Nej nere i handelsboden, och hon talade om för mig hur vi skulle bota det. Vi skulle ta hennes lintyg och doppa det i hennes egen urin, riktigt genomblöta det. Och det skulle en göra, se'n solen gått ner, och så hänga upp det till tork i ett mörkt rum, som inte hade några fönster, så solen inte kunde skina på det. Tillika skulle hon ha tre teskedar utav sin egen urin, och det gav jag henne i kaffet. Och så skulle en ta naglarna och klippa sönder dom fint och ge henne in i "krösamos" eller så. Och så allra sist skulle hon ha ett par trådar gult silke. Och vi gjorde alltihop, som Tilda sagt, och flickan blev/
bra, och ändå var hon inte dåligt sjuk, det förstår en ju, när 140
D:r Westlin inte kunde bota't, han som ska va'så styv. - Men Dagmar fick inte veta om'et; det var därför jag inget ville säga,

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

när hon var inne med kaffet.

Skärstad, sommaren 1927.

140

När de inte kan ligga torra om nätterna.

Att de inte kan ligga torra om nätterna, det beror på att faddrarna kastat vatten någon gång, när de bar barnet till dopet. Se, de få inte kasta vatten från det de lämnar huset och ska fara till kyrkan och tills det, att de kommer hem igen med barnet. Och när Elias, min systers äldste pojk, döptes hade 141
väl inte alla brytt sig om det, utan han blev sån, att han aldrig kunde ligga torr om nätterna. Men det botade Stina - Lisa i Gunnarstorp. Hon tog av "gollen" (gallan) på en gris och gav pojken in, och det hjälpte. Men då var han gammal, så rysligt.

Skärstad sommaren 1927.

Gravskerva.

När mor "var med" Teodor, så dog "kunglig sektern" (= kunglig sekreterare) på Säby. Och mor ville förstås gärna se till
den vackra graven, så hon gick dit ändå de hade sagt henne, att det inte var bra. Men en ska inte säga nå't om'et, för mor var 142
inte så gammal ska tänka och kungl. sektern hade alltid varit så snäll vid oss, och en farligt vacker begravning var det. - Men så tittade hon i alla fall ner i graven och pojken fick skerva,

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så han gick inte förrän han var tre år. - Men de for upp till 142
Linderås till en gumma, som gav ut för skerva. Då fick de åtta
satser, men det hjälpte inte. De behövde bara ta med sig ett rent
lintyg, som barnet haft på sig över natten till gumman, så bar-
net behövde aldrig följa med. Men när mor - för far var bara med
första gången -var där för åttonde gången, sa´gumman:" Hjälper 143
inte det, så är det gravskerva, och det är den värsta av dom al-
lihopa." Men det hjälpte inte det heller, utan hon fick gå dit
för nionde gången, fast då fick hon för gravskerva, så se´n så
började Teodor bli bättre med detsamma. Och aldrig hade han något
men av det heller, utan han hade ben så raka så. - Mor talade all-
tid om det och sa´till fruntimmer, som var i sådana omständigheter,
att de för all del inte skulle titta ner i någon öppen grav, för
det hade hon fått lida för så alldeles i två års tid.

Skärstad sommaren 1927.

När mor var"he´en", de kallade dom så förr, innan 144
de hade blivit kyrkotagna, stoppade hon alltid på sig ett blad
ur bibeln eller psalmboken eller något stål, för till att ha att
skydda sig emot dålighet.

Skärstad sommaren 1927.

Men förr i världen låg aldrig fruntimmer så länge
se´n de fått barn, som vad de gör nu. Jag minns Oskar talade om,
att när de timrade verksta´n uppe på Gatskogen, så kom han ner i

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

köket till sin mor en afton för att dricka vatten. Och då bad 144
hon honom säga till sin far komma in och det gjorde han, och när 145
August kom ner, sprang han efter moster Ruter´sa, och kl. ½5 var
pojken född. Men kl. 8 var hon uppe igen och lagade till mat
till 6 timmerkarlar.

Skärstad sommaren 1927.

Fallandesjuka.

Barnet får fallandesjuka, om modern blir skrämd, när hon är med barnet.

Kalle Pettersson syster hade ju en flicka, som inte var, som hon skulle. Hon hade kommit ut på backen, när hon var så´n, och skulle säga till karlarna, att de skulle komma in och dricka kaffe. Just då höll deras stora so på att dö, och 146
tunga hang ute, och han "gav" sig och skrek, som en vet grisar brukar göra. Men när Edit - jag tror hon hette så - se´n fick flicka, hängde tungan ute på henne och hon gav sig hon me´precis som so´a hade gjort. Fast flickan fick ju inte leva så länge, och det var fa´lia väl det.

De säger, att om man tar en bit av djuret och äter upp med detsamma, ska det hjälpa, fast det vet väl ingen.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

146

Missfall.

147

Om en kvinna fick missfall, måste de vara noga med att gräva ner det i vigd jord, för annars fick kvinnan aldrig vara i fred efteråt.

Jag vet mor talade om, hur det var för Viktor Nilssons hustru. Hon hade varit med barn i fyra månader, men så fick hon missfall. Och hon sa´bara till Nisse, att han skulle gå ut och gräva ned det, och vårdslös och dum som han var, gick han bara ut och grävde ner det i potatislandet. Men de fick veta av annat. Hon fick aldrig vara ifred utan jämt och samt kom det något och drog i henne, och aldrig fick hon sova om nätterna. Men det där kom hon och talade om för mor, och hon frågade henne, vad det kunde vara för någonting. - "Vad gjorde du av det där missfallet?" sa mor.- "Ja, det gick Viktor ut och grävde ner bara." - "Ja, gräv upp det och skaffa fram det till kyrkogården, ska du se, att det nog blir bra." Och det gjorde hon, och se´n hade hon aldrig ont av det mer.

148

Men jag har hört sägas, att det skulle varit ett fruntimmer, som blev vansinnig på det viset, men jag kan inte komma ihåg det riktigt. Jag tror, att de kastade missfallet i en bäck, så att de aldrig kunde få tag i det och få fram det till vigd jord senare heller. Men kvinnan hon blev så sjuk av det, att det slog sig på sinnet till och med.

149

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

Och fick fruntimmer missfall och så blödningen inte vil- 149
stanna, skulle de passa på och hälsa på prästen i kyrkan, när han
hade kappan på sig, så stannade blo´n genast. Fats det behövde
inte vara, när han var i kyrkan - det gick bäst då - utan huvud-
saken var, att han hade kappan på sig. Jag kommer ihåg Lisa i Hög-
liden, när hon fick missfall. Det gick, tror jag, tre veckor, in-
nan det ville stanna och innan hon fick tag i prästen. Det var pas- 150
tor Rydén, som var i Berghem då, och jag kommer ihåg det, som det
hade varit i dag, för jag var i prästgården och sydde den där da´n.
Han skulle gå upp till Algutstorps skola och hålla nattvardsgång -
se, han var ju en så´n där läsarpräst - men så var han inne i
Stackeryd på vägen och gav en gumma där, som låg sjuk, nattvarden,
så han hade kappan på sig, när han gick förbi Högliden. Där gick
Lisa mellan la´går´n och stugan och vaktade på prästen, och när
hon fick se honom, gick hon rakt på honom och tog honom i hand
och precis då hörde blödningen upp, så hon blev bra. - Och det har
jag hört många som det varit på samma vis med, och som blivit bo-
tade på det sättet.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förre torparen Johan Johansson och hans hustru Hulda, 152
båda infödda Skärstadbor. (Sid. 152 - 183.) Se även sidan 75 o. framåt!

Gåtor.

1) Livdömder åt upp ofödder, under jorden, under solen och i det högsta träd i skogen.

Lösning: Det var en fästningsfånge, som var livdömd, men som hade fått löfte att bli fri, om han kunde sätta upp en gåta, som ingen av herrarna där kunde gissa. Och då sa´han denna. - Det var han, som hade slaktat en grisa´so och tagit ut en grisunge ur henne och ätit upp. Men så hade han ingen mössa, utan tog och 153
skar upp en grästorva och la´på huvudet, för att inte solen skulle skina på själva"skullen". Men så klättrade han upp i det högsta trädet, som var där för att se sig omkring. - Men det var verkligen ingen av dom, som kunde lösa den, och ifall han talar om henne för hanses lärare nere i Lund, så svarar jag för, att det går likadant för dom.

2) Mor under och far på, "röva" runkar, och pinnen står.

Lösning: Handkvarn.

3) Tvåfoting satt på trefoting och skov (= skavde) på enfoting. Då kom fyrfoting och tog tvåfotas enfot, men då slog 154
tvåfoting till fyrfoting med trefoting, så fyrfoting släppte enfo-

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ting. Och så fick tvåfot sin enfot tillbaka.

Lösning: En karl satt på en"trefotapall" och åt på en svinfot. Då kom en hund och tog svinfoten, men karlen slog till hunden med pallen, så han släppte svinfoten.

4) Trind som solen, går runt som jorden och går omkring och gör egg.

Lösning: slipstenen.

5) Styvt ståndande, slakt hängande, fyra vetter åt by, 155
fyra vetter åt sky, och en kommer trajande efter.

Lösning: Ett oxök med kusk. Styvt ståndande = stången. Slakt hängande = tömmarna. Fyra vetter åt by = ögonen. Fyra vetter åt sky = hornen, och en kommer trajande efter = kusken.

6) Rund som jorden, Gul som solen och bär sitt namn på sig.

Lösning: "Arten" (= ärtan), som har ett a vid ålen.

7) Vad är det som går till källan och gapar men inte dricker.

Lösning: Koskällan.

8) Vad är det som går till källan och gapar och dricker 156
och lämnar buken hemma?

Lösning: Dynevaret, när de tvättar.

9) Vad är det som går och går och aldrig kommer till dörren?

Lösning: klockan.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10) Vad är det som tittar var man i "röva"? 156

Lösning: Dörrtröskeln.

11) Vad är det som tackar var man för sist?

Lösning: Dörrlåsen.

12) Vad är det som går uppför backe och utför backe och skär svarta skivor? 157

Lösning: Plogen.

13) Utför backe och uppför backe och skär gröna skivor, vad är det?

Lösning: Lien.

14) Vem är det som springer utför backe och uppför backe och rallar svarta ärter?

Lösning: Fåren.

15) Vem är det som går uppför backe och utför backe med en eldbrand på nacken?

Lösning: Skytten med sin bössa.

16) Lille, lille bulle, trillar i en skulle ingen man i i detta lann, lille, lille bulle bota kan. 158

Lösning: Ägget.

17) Det står en man uppå vår strand. Han kan stå men inte gå, han kan stinga men inte springa. Vem är det?

Lösning: Tisteln.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18) Det kom en ankar från Inland och skulle till Utland med två sorters dricka, men fann varken tapp eller svicka. Vad är det? 158

Lösning: Ägget.

19) Mest hånnas (= ta i hans) minst nånnas (= tala om). Vad är det?

Lösning: Dörrlåsen. 159

20) Om sommaren bryr sig ingen om mig, om vintern tyr (= dra sig intill) sig alla till mig. Vem är jag?

Lösning: Spisen.

21) Varåt flyga alla fåglar?

Lösning: Ditåt näbben pekar.

22) Sent om en kväll, kom en svarter gesäll. Han borrade, jag lorrade, han stack och jag vack (=vaknade).

Lösning: En loppa.

23) Litet och trint, fagert och fint, pryder och täcker så långt som det räcker. 160

Lösning: En fingerring.

24) En stålslång går på en järngata. Ju fortare han går, ju kortare blir rumpen.

Lösning: Ett fruntimmer som sitter och syr.

25) I vår äng stod två stolpar och över dom var ett "dass",

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och över det"dasset"var en kvarn, och över den kvarn´a var två ljus och över dom var en stor skog, och där bodde rövare. - Vad är det? 160

Lösning: en karl. 161

Varför haren har kluven läpp.

Jo, se det var två knallar, som var ute och gick en gång, och då fick de se en ekorre. Då sa´den ene:" Går du och skaffar gryta, ska jag ta kutterharen." Och han upp i trädet efter ekorren, men han tog skutt över i ett annat träd. Men knallen sa´: "Vågar du lille livet, så vågar jag," och hoppade efter. Men han ramlade och kom ner i en sörerisahög(= hög av vissnat löv och ris), 162
och under den låg en hare/
och han blev rädd och satte i väg. "Far min hette Jöns och du ska heta Jösse. Vänta, vänta bara!" skrek knallen. För när han var hos fruntimmer en gång, hade han legat under, och då hade folk tryggt i honom, att det var han som blev med barn. Och när han nu kände haren under sig, och han satte till att springa, trodde han att det var hans förstfödde, som kommit till världen. Men haren skrattade, så läppen klöv sig på honom, och sedan dess har alla harar alltid haft kluven läpp.

Skärstad sommaren 1927.

Om en vill ha e´flicka riktigt kär i sig, så ska en ta´

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en levandes fladermus och så ska en stryka den droppen
blod hon har i sig på en karamell och ge flickan in. Se'n är hon
då fast och kan aldrig släppa en.

Skärstad sommaren 1927.

Och likaså ifall en borrar in bloddroppen efter en flä-
dermus i tröskeln, så kan aldrig en flicka, som inte har mödomen
kvar (= är oskuld) gå torr över den. 164

Jag minns, när jag tjänte dräng borta i Habo, la'jag in
sån't i lagårdströskeln, och aldrig gick pigan över den utan att
pissa en skvätt. Men hon var ju inte heller någon mödomsflicka
precis.

Skärstad sommaren 1927.

Midsommar.

De sa'förr, att om en plockade nio sorters örter på
misommarskvällen, sen solen gått ner, skulle det slå in som en
drömde om. Men en fick inte tala om det förstås. - Men det är
verkligen sanning, för jag har själv försökt, och det till och
med se'n jag kom hit ner till Siringe. Det var i "tusena" (= för 165
tre år sedan) jag var här uppe i betet och plockade mig nio slags
blommor. Och det jag drömde se'n på natten, det slog in precis.
Men nu vill jag inte säga, vad jag drömde, för det handlade om
en pojk och en flicka här. Slog in gjorde det i alla fall.

Skärstad, sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

165

Julen.

På julafton skulle de ha en sup på morron vid 2 - ½3 -ti-
den, innan de gick ut på logen och började kasta säden. För se 166
det skulle alltid ske på julafton, och julasäden användes alltid au
till såsäd, om hon se'n var aldrig så dålig. Se'n frampå morron
gick de in och fick ost och bröd och en sup till det. Klockan två
på middagen skulle fruntimmera'ha doppegryta i ordning, och så
skulle "kära" ha kastat säden och burit av logen också. Och se'n
hade de då husandakt, och då läste var och en sin vers, och när
en då läste Herren, nickade en bara, men när en sa'Jesus, bugade
en sig djupt.

På julafton skulle en platta till askan i spisen, så kun-167
en se, hur många som skulle dö under året. Det såg de på spåren i
askan.

Skärstad sommaren 1927.

Förr i tiden hade de för sig att de skulle gömma ett par Såkaka
sådana där enebärslimpor de hade till jul i säden. Och där fick de
ligga till slåttern. När de började slå, åt de upp det, och det au
brödet, det var verkligen riktigt gott. Det skulle väl vara till
styrka åt slåtterkarlarna, kan jag tro. Se, det fick de aldrig ta
så mycket av säden, att inte limporna voro skylda, för det skulle
inte vara turligt.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Grötrim.

Grötrim

1) Denne gröten är kokter vid ve´och inte vid stickor,
ät mina flickor.

2) Denna gröten är kokt i en stubba,
ät mi´a gubba.

3) Efter gammal trall, skall det vara lika många gryn i var grötaske´ som det är hår på fars ball.

4) Denna gröten är kokt i en gryta och inte i ett kar, och den tycke vi är rar.

Skärstad sommaren 1927.

169 Den första sommarnatten flyttade dräng̈arna ut i bodarna. Och om det var aldrig så kallt, så nog skulle dräng̈arna ligga ute från den tiden. Det var vårdagjämningen som var första sommardagen. Höstdagjämningen var första vinterdagen. De brukade skoja förr och fråga, vilket som var bäst att ligga ute första sommarnatten eller första vinternatten. Det är ju klart, att det är mycket varmare första vinternatten. För till att börja med på våren hörde "tjuvan" till att ligga ute, för det snöade och var kallt. Men en var alltid glad, när en fick flytta ut, för 170 då blev ju lite´mer sin egen herre då.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förr släppte de aldrig vall en ko, utan hon fick en sill 170
som var doppad i tjära. Det skulle hjälpa mot sommarsjuka.

Men det var farligt, vad de fo´rade sina kratur dåligt på den tiden. Och det säger jag, att finge I, pojka´, se sådana kreatur, som en annan såg i sin barndom, skulle I gråta. Där stod de i sina portskjulsladugårdar och aldrig såg de en enda stråle av dagsljuset på hele vintern mer än det, som kom in genom kattehålet och 171
på våren när de "släppte ut" fick de stötta djuren och halvvägs bära ut dom.

Skärstad sommaren 1927.

Jägare och skyttar ska en aldrig säga "lycka till" åt. Då blir det bara otur. Och aldrig ska en rusta ut sig särskilt fint utan ju simplare desto bättre.

Skärstad sommaren 1927.

De talade om förr, att folk inte kunde dö, om de hade något 172
ouppgjort som de inte ville bekänna. Och likaså sa´de, att fruntimmer inte kunde få förlossning, om de t.ex. ville hålla hemligt, vem som var far till barnet.

Sofi´Lans, han vet, borte i Lugnet kunde inte föda fram Gustaf, förrän hon hade bekänt barnafadern. Barnmorska´- det var fru Klasén på den tiden - sa´till henne, att hon måste bekänna det först. Men hon ville inte utan tog i så naglarna blev blå, men

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

det blev ingen förlossning, förrän hon hade sagt vem som var 172
far till barnet. Men hon hade la´fått betalt, för att hon inte 173
skulle säga det, för det var ju farligt förargligt för honom
kan tänka. Men hon blev tvungen till´et i alla fall.
Skärstad sommaren 1927.

Anders i Mossebo talade om, att han var nere vid
Rådagölen och skulle meta en gång. Men det nappade inte utan han
kastade i en ettöring, för det ska ju vara turligt, och då bör-
jade det dåna ute i gölen och rätt som det var, nappade det. Och
då fick han upp en så hiskligt stor gädda. Gubben blev förstås
lite´skammandes och stod där och tittade på henne och då för- 174
vandlades hon till en stor hösäck. Men gubben blev förskrämd
och sprang hem och tordes inte gå ner till gölen på långliga
tider. Skärstad sommaren 1927.

Och jag tror inte jag tordes gå ner till kådagölen
än i dag, ändå jag inte är rädd av mig, för där nere är "skit",
det har jag hört i alla dar. Jag minns mi´syster hade varit up-
pe i Tolarp en kväll. Och när hon skulle hem och förbi gölen,
mötte hon en gubbe med horn på knäna. Och vart hon gick, ställ- 175
de sig gubben framför henne, och hon kunde inte komma förbi ho-
nom, hur hon bar sig åt. Men mor hade gått och möta henne, så

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon hörde, när Kristin började gråta, och satte till att springa så ´art hon orkade. Men hon såg inget. Och det har jag förresten hört många andra säga, att det verkligen finns dålighet där nere. 175

Skärstad sommaren 1927.

Sägen.

I Vättern, där vid Jungfruhamnen, de kallade det, mellan Bosgård och Edeskvarna, fanns det en sjöjungfru. Hon hade en klippa där, som hon alltid brukade sitta och kamma sig på och då skrek hon:"Tycker I jag är rar pojkar?" Och hon hade bröst så runda och granna, men på ryggen var hon som en ihålig stubbe. 176

Skärstad sommaren 1927.

Vådeldsmärken.

Om en"så´n"kvinna är ute och tittar på eldsvåda och blir rädd och tar sig i ansiktet, får barnet vådeldsmärken där.

Strandbergs mor fisk en pojk, när hon var 51 år. Hon hade slagit en orm och blivit rädd, så när pojkem kom till, räckte han ut med tungan, precis som ormen. Men han dog ju som väl var snart. 177

Och Nykvistens pojk han som var idiot. Han hade aldrig blitt idiot om inte Nykvstesá slagit ihjäl en fåra, när hon var

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

med pojken. Hon skulle klippa fåran, men så låg hon inte still, utan hon tröskte te´henne med saxen över stommen, så hon dog i knäet på henne. Men så blev hon rädd, när hon såg att fåran dog. Och när pojken föddes, så hade han precis alla läten som fåren har och aldrig kunde han lära sig gå eller tala, utan han bara låg hela tiden och bräkte och skrek som ett får. Nu dog han ju härom-da´n- han såg la´annonsen i Posten - men han var närmare fyrtio år nu.

Skärstad sommaren 1927.

Fallande sjuka.

Det var en käring uppifrån Iekeryd, som gick ikring och botade fallandesjuka. Hon botade alla, som hon tog sig åt. Det var en flicka borte i Tokeryd i Ölmstad, som t.o.m. hade fallit i elden, hon botade. Annars säger de ju, att har de fallit i elden, så ska det vara obotligt, men hon blev förstås bra igen. - Det skulle de plocka alla slags örter och sy in dem i en valk, och de skulle de bära på sig i tre veckors tid, utom två timmar på dygnet. Då skulle den ligga i maltdricka och den som bar valken och hade sjuka´ fick inte komma under bar himmel på hela tiden.

Skärstad sommaren 1927.

Mara.

Det är fruntimmer som är mara och de säger, att de

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 745

inte har något hår på "hemligheta" eller i armhålorna. Det var 180
en piga som hette Anna uppe i Torestorp, som de skyllde för till
att vara sådan. Hon var så stolter efter våran Bernhard, så hon
kom titt som tätt och hälsade på oss, och jag bjöd henne på bå´
kaffe och mat, för hon var snygg och snäll med förresten. Så jag
trodde aldrig på att hon var mara. Men så en söndag kom hon in,
när hon gick från kyrkan och stannade hemma en stund. När hon så
gick, glömde hon sin psalmbok. Det var ju bara för att hon skulle 181
ha något att göra sig ärende med en annan gång förstås, det är
klart. Men vi fick veta av henne minsann och det snart. Frampå
natten blev jag så farligt sjuk, att jag trodde jag skulle dö
var stund och det släppte inte förrän det blev ljust på morgonen.
Men tidiga dags da´n därpå skickade jag hem psalmboken till henne.
För det var naturligtvis ingen annan än hon, som var åt mig.
Skärstad sommaren 1917.

Att det fanns sådana, som kunde ställa sjukdomar
på folk, jo, det har jag hört. Käringen i Pukhemmet sa´de kunde 182
det. Hon hade tomte också. (se sid.75!) och var trolsk av sig.
Det var ingen annan än hon, som styrde om, att jag bröt benet av
mig. Hon kom in till oss en dag i Kopparmålen och bad mig om mat,
men jag hade ingen mat då utan jag gav henne en "skallekorv", som
jag hade hängande i taket. Då gav hon sin stora hund, för det hade

ACC. N:R M. 745

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon alltid den med sig, halva korven. Men då kunde jag inte tiga, 182
utan jag sa', att det har inte vi det så bra att vi kan fo'ra hun-
den med korv. Men det skulle jag aldrig sagt. Det fick jag djupt
ångra. För käring'aaset blev arg, slängde korven på bordet och 183
gick sin väg.Och då "muttlade" hon något om jag inte kunde höra.
Och en liten stund efteråt skulle jag gå ut efter vatten. Och då
slant jag och bröt benet av mig, så de fick bära in mig. Och jag
hade la'gått samma väg efter vatten tiotusentals gånger förr, så
det är klart, att det var käringen, som jag hade att tacka för det.
Men hon kom aldrig mer inom våra dörrar, se'n den dagen.

Skärstad sommaren 1927.

Dubblett

ACC. N:R M. 745

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

F. d. lantbrukaren Johan Larsson, Hultarp, född i Skärstad. Ungefär 70 år gammal. 184

Onda bettet.

Det var värk i fingrarna, som de sa'att en fick av en liten vit mask, som finns i vatten. Han ser ut precis som en bit sytråd, så den har du säkert sett någon gång.

Jo, på mig värkte det en fjorton dagar riktigt. Men så träffade jag Engdal i Gestra en söndagseftermiddag uppe vid Tirån. Se, han botade onda bettet. Och jag fick följa med honom hem. Där fick jag först en liten smörgås, som jag var tvungen att äta upp. Se'n tog han ett åderjärn och högg till i fingern och så sa'han: 185
"När du kommer till Drättinge är värken borta." Och på hemvägen släppte den verkligen också. - Smörgåsen var dubbel och med smör bara på sidorna, och jag fick vill inte se, vad det var i henne. Men god var hon inte. Värken gick i alla fall bort. -Folk pratade, att det var allt möjligt i de där smörgåsarna. Fast vad de sa', det vill ju inte jag säga, då kunda jag la'få ge upp henne än i dag.

Skärstad sommaren 1927.

Spiritus.

De såg ut som en skalbagge och drog pengar till huset.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
186

ACC. N:R M. 745

De förvarade domvisst i en flaska.

Skärstad sommaren 1927.

Mot mata´leda

skulle man ta in en lus, som man hade dragit tre gånger ansyss genom hålorna på ett avträde.

Skärstad sommaren 1927.

Snälleskadade

kreatur skulle man röka med svinhår och tjära. Det blir de utav att en "snälla" (= vessla) blåser på dom. Och på en kvart eller så bli de uppsvällda och stinna. Det är en mycket egendomlig